

‘Ik heb nu pas gezien wat een oorlog werkelijk teweeeg brengt’

*Gedreven Henriette Buitenhuis
lost belofte aan
schoonmoeder in*

Na de bevrijding in mei 1945 was de oorlog voor veel mensen niet voorbij. Tot de dag van vandaag voelen overlevenden of nabestaanden de pijn die de verschrikkingen van de jaren 1940-1945 hebben veroorzaakt. Sommigen raakten getraumatiseerd. ‘Dat geldt ook voor Gerrit Assies’, zegt Henriette Buitenhuis (46) die uitgebreid onderzoek doet naar het verzetswerk dat de in Haule geboren Assies tijdens de oorlog in Appelscha heeft gedaan. Buitenhuis is al twee jaar zeer gedreven aan de gang om een aan haar inmiddels overleden schoonmoeder Aly Buitenhuis-Assies gedane belofte in te lossen: Het oorlogsverleden van de familie Assies in kaart brengen.

Haar speurtocht heeft veel nieuwe feiten aan het licht gebracht. Zo reconstrueerde Henriette Buitenhuis het lot van de in de Appelschaster bossen ondergedoken Bram Gans, een joodse jongeman uit Assen. Vanuit zijn verstoppplaats in Appelscha ging Gans naar een onderduikadres in Kalenberg waar hij bij een inval werd neergeschoten en later aan zijn verwondingen in het ziekenhuis van Meppel overleed. Over zijn stoffelijk overschot bestond tot voor kort veel onduidelijkheid. De familie Assies woonde in de jaren dertig in Haule (in het pand dat tegenwoordig café De Turfsteker is) en verhuisde later enkele kilometers verderop naar Veenhuizen. Gerrit Assies had twee broers (Max en Ab) en een zuster (Aly), de latere schoonmoeder van Henriette Buitenhuis. ‘Zij was een nakomertje. In de oorlog hebben ze haar overal buiten gehouden. De broers wilden haar beschermen’, stelt Henriette Buitenhuis. Aly Buitenhuis-Assies wist niet wat haar vader, broers en neven allemaal gedaan hadden in het verzet. ‘Ze sprak er eerder nooit over, maar al snel begreep ik dat deze vraag haar gedurende haar leven had bezighouden. In de familie werd over de oorlog weinig tot niet gesproken en om geen pijnlijke herinneringen op te roepen, vroeg je er niet naar.’ Max Assies overleefde de oorlog niet. Na verraad werd de verzetsman in Assen opgepakt en belandde via het beruchte Scholtenhuis in Groningen - waar hij door de Sicherheitspolizei werd gemarteld - en kamp Amersfoort in concentratiekamp Vught. Hij werd ter dood veroordeeld. Op 6 juni 1944 (D-day) fusilleerden de nazi’s hem met 21 lotgenoten in de duinen bij Overveen. Hij werd herbe-

graven op de Erebegraafplaats te Bloemendaal. Voor de gereformeerde familie Assies bracht de oorlog nog veel meer leed. Vader Jans, zijn twee neven Jan en Harm Assies en hun achterneef Evert Aukema, allen actief in het verzet, werden door de Duitsers in kamp Neuengamme vermoord. Ook Berend, de broer van Jan en Harm, overleefde het niet. Hij werd naar aanleiding van de melkstakingen Duitsland gefusilleerd. De in 1914 geboren Gerrit Assies ontsprong de dans, maar heeft alle dramatische gebeurtenissen na de oorlog volgens Buitenhuis nooit kunnen verwerken. ‘Nu naar aanleiding van mijn onderzoek heb ik pas gezien wat een oorlog werkelijk teweeeg brengt. Ik kende mijn schoonmoeder heel goed en weet dat er in de familie trauma’s waren.’ Tot ze haar onderzoek begon wist Henriette Buitenhuis niet zo veel over het verzet. ‘In dergelijke omstandigheden ontdekten je karaktereigenschappen waar je anders nooit achter was gekomen. Met hun goed doordachte methodes dwongen de Nazi’s ook gedrag af waardoor mensen in posities werden gebracht, zoals verraad en collaboratie, waarin ze onder normale omstandigheden nooit zouden zijn terecht gekomen. Maar het mij fascinerende feit blijft, dat de oorlog deze mensen voor de rest van hun leven heeft gevormd.’ Dat merkte Buitenhuis vooral ook aan de lange, soms emotionele, gesprekken die ze voerde met mensen van de oorlogsgeneratie. ‘Zij zijn nu in de 80 en sommigen in de 90. Met een paar corresponder ik nog steeds. Vroeger zwegen ze, maar tegenwoordig willen ze graag hun verhalen vertellen.’

Henriette Buitenhuis bij de woning in Appelscha waar boswachter Gerrit Assies woonde. (Foto: Niek van der Oord)

Gerrit Assies verstopte onderduikers in de bossen

Bij het uitbreken van de oorlog is Gerrit Assies in dienst van Staatsbosbeheer en woont in het Brabantse Reusel. Op 5 januari 1940 trouwt hij met Brechtje (Bé) Breeuwsma. Op 4 juni 1941 acht weken na de geboorte van zoon Jans, verhuist het gezin naar Appelscha waar Gerrit tot boswachter is benoemd. Ze wonen in het huis dat nog altijd te vinden is tegenover het huidige Us Blau Hiem. In de zomer van 1942 is Bram Gans uit Assen als joodse man op zoek naar een onderduikadres en belandt bij de familie Assies. Vrij snel komen er daar meer onderduikers. Het zijn aanvankelijk Joden en studenten van de HBS uit Assen. Gerrits jongere broer Max is op die school in 1938 afgestudeerd. Hij werkt in Assen voor de voedselvoorziening en fungeert vaak als tussenpersoon. Ook gecrashte geallieerde piloten worden in de loop van de oorlog opgevangen. De onderduikers zetten in de Appelschaster bossen aanvankelijk tenten op. Later worden op aanwijzing van Assies schuilhutten gebouwd. Assies werkt voor de Landelijke organisatie voor de hulp aan Onderduikers (LO) en zit in de plaatselijke knokploeg. Vanuit zijn militaire dienstplicht en als jager kan hij goed met wapens omgaan. Al voor de oorlog stak de Stellingwerver niet onder stoelen of banken niets van het nationaal socialisme te moeten hebben. Het helpen en plaats verschaffen aan onderduikers (naar schatting zo’n dertig stuks) gaat goed tot april 1944. Een NSB-buurman verraadt dan de zaak. Gelukkig krijgt Assies van tevoren een tip over een op handen zijnde huiszoeking en kan hij de onderduikers naar een veiliger plaats overbrengen. Zelf duikt Assies onder in Steenwijk waar hij in juli leider wordt van de LKP. Zijn vrouw bevalt in september 1944 in het ziekenhuis in Leeuwarden van een dochter. Gerrit Assies trekt een Duits uniform aan en bezoekt zijn vrouw en pasgeboren dochter Tineke in die vermomming. Na zijn vertrek uit Appelscha nemen anderen het illegale werk over. De bezetter doorzoekt de bossen grondig, maar treft nooit onderduikers aan. ‘Een wonder’, noemt Henriette Buitenhuis dat.

De familie Assies: Gerrit, Jan, Ab, Max en Aly (v.l.n.r.)

Tekst: Henriette Buitenhuis en Niek van der Oord